

Onderzoeksverslag Uitbreiden ervarings- en taalbasis

School: Marcusschool

Broker: Esra Ozen

Onderzoeker: Eveline Wouters

Context van de school

Leerlingniveau:

Op de Marcusschool hebben wij veel kinderen met Nederlands als tweede taal. We hebben te maken met verschillende culturen. Ouders spreken vaak thuis niet of weinig Nederlands, waardoor de kinderen thuis ook weinig in de Nederlandse taal kunnen groeien en hun Nederlandstalige woordenschat beperkt is. Tevens hebben deze kinderen een beperkte kennis van de wereld om hen heen. Ouders en de kinderen zijn vaker beperkt in het maken van uitstapjes en het bezoek van bijvoorbeeld musea vanwege hun sociale status, wat invloed heeft op hun ervaringsbasis.

Het probleem is dat deze kinderen al een achterstand hebben in de Nederlandse taal en hun achterstand zouden moeten inhalen op school. Het inhalen is al lastig, omdat het aanleren van woorden en actief gebruiken niet zo makkelijk gaat. De kinderen spreken vaak alleen op school Nederlands. Dit betekent dat ze de inhaalslag op school moeten maken en thuis weinig meekrijgen van de Nederlandse taal. We merken in de bovenbouw dat deze kinderen achterblijven en moeite hebben met begrijpend lezen.

Leerkracht-/ Schoolniveau:

De leerkrachten volgen veelal de woordenschat lessen uit de taalmethode en de voortgezet Technisch leesmethode Estafette. In de meeste groepen wordt elke dag voorgelezen. We constateren dat dit niet afdoende is om een inhaalslag op ervarings- en taalbasisniveau te maken. Taal is de basis van leren en daarom willen de leerkrachten op de Marcusschool hun taalonderwijs op een hoger plan tillen. Uit onderzoek (Houtveen, Van Steensel & de la Rie, 2019) weten we dat woordenschatkennis en kennis van de wereld (hierna ervarings- en taalbasis genoemd) heel nauw verbonden zijn met het lezen met begrip. We verwachten dan ook dat het inzetten op het vergroten van de woordenschat en de kennis van de wereld (mede) effect heeft op de begrijpend leesresultaten van de leerlingen op onze school.

Onderzoeksvraag:

Hoofdvraag:

Op welke wijze kunnen wij door ons onderwijsaanbod de ervarings- en taalbasis van onze kinderen vergroten?

Deelvraag 1:

Hoe kunnen de leerkrachten zorgen voor een expliciete en impliciete vergroting van het ervarings- en taalbasisniveau met inachtneming van “schooltaalwoorden”?

Deelvraag 2:

Op welke wijze kunnen wij onze kinderen helpen bij het vergroten van de kennis van de wereld om hen heen?

Interventies

Zoals eerder vermeld willen we de ervarings- en taalbasis van onze leerlingen vergroten. Als bron voor onze interventie maken we gebruik van de methodiek DENK! Werk aan groei in begrip (Houtveen, 2018) en het boek Rijke Taal (van Koeven en Smits, 2020).

Als startpunt hebben we Cito rekenen midden toetsen 6, 7 en 8 gescreend op noodzakelijke rekentaal. Wij zijn van mening dat in rekenen veel schooltaalwoorden aan bod komen. Door deze woorden te screenen, worden wij als leerkracht geprikkeld om te controleren of deze rekentaal bij de leerlingen bekend is en zullen wij deze woorden vaker bespreken in de groepen. De geselecteerde woorden zijn in het team besproken en leerkrachten verwerken de betekenis van deze woorden in hun lesaanbod.

Wij doen een effectonderzoek van de volgende interventies:

1. Impliciete en expliciete woordenschatverwerving:

1.1 Impliciete woordenschatverwerving:

- Wij willen voor de leerlingen op onze school een zo rijk mogelijk taalaanbod creëren. Hiertoe zijn we overgegaan op het thematisch vormgeven van ons zaakvakonderwijs. Wij willen het aanbod verder uitbreiden door het woordenschatonderwijs en begrijpend leesonderwijs aan deze thema's te koppelen. We kiezen uitdagende teksten die een rijke woordenschat bevatten en gaan met de leerlingen in gesprek over deze teksten. Een tekst kan een aantal keer terugkomen in de week. Door de tekst vaker te lezen en met elkaar hierover in gesprek te gaan, zullen de kinderen de tekst beter begrijpen en zal kennis uitgebreid worden.
- Daarnaast gaan we ook het voorlezen koppelen aan deze thema's. Bij de themaplanning selecteren we voorleesboeken (minimaal 2 per thema) waaruit door de leerkracht iedere dag (15-30 minuten) wordt voorgelezen. Na het voorlezen gaat de leerkracht in gesprek met de leerlingen over het verhaal waarbij de kern van de discussie zich richt op: 'Wat leren wij vanuit dit verhaal over ons thema' en/of 'hoe past dit bij wat je al wist'. De uitkomst van deze discussie wordt genoteerd. De manier waarop de aantekeningen worden verzameld, is per bouw verschillend; In een schrift of in een themamap

Bij de start van het thema maken de kinderen alleen of samen met de leerkracht een woordspin/mindmap, met de vraag "Wat weten we al over dit thema?" Dit wordt visueel gemaakt en komt op een centrale plek in de klas te hangen. In de groepen, waar kinderen zelf kunnen schrijven en zelfstandiger zijn, maken de leerlingen een woordspin voor zichzelf en bewaren dit. Aan het eind van het thema, doen we dit nog een keer. Er kan ook gekozen worden voor het schrijven van een stukje tekst of het maken van een muurkrant. Met de centrale vraag: "Wat heb ik geleerd?".

1.2 Expliciete woordenschatverwerving:

- Wij gaan aan de slag met het DPL (doordacht passend lesmodel) waarbij directe instructie centraal staat. Leraren maken hierbij gebruik van scaffolding* Bij het DPL worden kinderen voorbereid op de les door middel van voorbereidende activiteit; een foto, filmpje, voorwerp.
- Wij bedenken woordclusters bij het thema volgens de methode Met Woorden in de Weer (Marianne Verhallen). Deze woordclusters worden met de leerlingen besproken en zichtbaar opgehangen in de klas. In de lessen wordt verwezen naar deze woordclusters.

Methode

We starten elk thema met een woordspin/mindmap. Elk thema sluiten wij af met een schrijfproduct. Kinderen schrijven bijvoorbeeld een opstel, gedicht of maken een muurkrant. Door het thema af te sluiten met creatieve, functionele schrijfoopdrachten verwerken de kinderen de kennis die ze hebben opgedaan tijdens het thema (denk bij de groep 7/8 ook aan een vlog, het maken van een storyboard, flyers in Canvas, een interview etc. We maken de kennisgroei bij de kinderen zichtbaar door het eindproduct te vergeleken met de startsituatie.

We hebben de leerkrachten gevraagd om de schrijfproducten te beoordelen aan de hand van een kijkkader:

- Zie je je lesaanbod terug in de schrijfoopdrachten?
- Zie je de aangeboden woordclusters terug?
- Hebben kinderen aantekeningen gemaakt en zie je die terug?

Observaties hebben plaatsgevonden in de klas en er zijn intervisiebijeenkomsten georganiseerd. Tijdens de observaties is er gebruik gemaakt van een observatieformulier. (bijlage 1).

Eindproduct

We hebben de interventie ‘verbeteren impliciete woordenschatverwerving’ beschreven in een plan van aanpak. Het plan van aanpak wordt omgezet in een werkwijzer. Het werken met werkwijzers is het afgelopen jaar ingevoerd op de Marcusschool. Per vakgebied is hierin het beleid en de werkwijze vastgelegd. De werkwijzers worden jaarlijks up-to-date gehouden

* Scaffolding: “het tijdelijk bouwen van steigers om leerlingen te ondersteunen. Die steigers worden – op het moment dat dat mogelijk is- ook weer afgebroken.”(Gibbons, 2015; de Graaff 2013, Rose, 2005) Rijke taal, van Koeven E. en Smits A., Uitgevers Amsterdam 2020, blz. 70)

Borgen: Hoe nu verder?

We gaan de in de werkwijzer vastgelegde afspraken op de volgende manier borgen:

- 2 keer per jaar worden klassenbezoeken afgelegd, met behulp van de eerdergenoemde observatielijsten (bijlage 1).
- De klassenbezoeken nemen we op in de jaarplanning
- Het uitbreiden ervarings- en taalbasis wordt regelmatig besproken in het MT en unitvergaderingen.
- Bij de themapanning worden de volgende punten besproken
 - Welke boeken en teksten gaan we gebruiken?
 - Welke werkvormen zetten we in voor het uitbreiden van de ervarings- en taalbasis?
 - Welke vorm krijgt het eindproduct bij dit thema?
 - Hoe noteren we de kennisvergroting?

Aanbevelingen

Het thematisch werken heeft een positief effect op de ervarings- en taalbasis van kinderen. Het borgen van de gemaakte afspraken is dit jaar het aandachtspunt.

Bijlage 1: Observatielijst interventie 1

	0	1	2
Start thema			
De woordspin is zichtbaar in de klas			
De leerlingen maken ook een woordspin in hun eigen portfolio			
<i>Opmerkingen</i>			
Tijdens thema			
De leerkracht brengt achtergrondkennis aan om het begrip van het verhaal te vergemakkelijken			
De leerkracht leest dagelijks voor uit boeken, passend bij het thema			
De leerkracht vat het voorgelezen stuk samen in begrijpelijke taal, Na het voorlezen, praat de leerkracht met de leerlingen over het voorgelezen stuk.			
De leerlingen maken aantekeningen en stellen vragen			
De leerkracht bespreekt de aantekeningen			
De leerkracht noteert de gezamenlijke kennisgroei op het bord De leerlingen nemen dit over in hun portfolio.			
<i>Opmerkingen</i>			
Na het thema			
De leerkracht sluit het thema af met een schrijfofdracht naar keuze			
De leerkracht bespreekt met de kinderen welke kennisgroei ze hebben doorgemaakt en maakt zo de vergelijking tussen de startmeting en eindmeting aan de hand van een kijkkader.			
<i>Opmerkingen</i>			

Bron: plan van aanpak interventie 1 en DENK!